

Llegim 'Vida secreta de Salvador Dalí per Salvador Dalí'

quaderndelesidees.press/llegim-vida-secreta-de-salvador-dali-per-salvador-dali/

December 18, 2017

Aquest any 2017 es commemora el 75è aniversari de la publicació de *Vida secreta de Salvador Dalí per Salvador Dalí* a Nova York, en anglès a l'editorial Dial Press, sense que se n'hagi fet gens ni mica de ressò. S'obre així l'interrogant de si s'ha deixat caure en l'oblit l'obra literària daliniana perquè no s'adscriu a una sola literatura en concret (catalana, francesa, espanyola i/o anglesa) que la reivindiqui. O bé, per la defenestració que va patir aquí per part de molts àmbits intel·lectuals per la connivència i/o flirteig de l'artista amb el règim franquista. La primera edició de *Vida secreta*, a càrrec de Haakon Chevalier, que va traduir del manuscrit en francès de Dalí, va aixecar moltes expectatives i polèmiques entre el públic nord-americà. Durant aquells anys del 1940 al 1948 el matrimoni Gala-Dalí va viure als Estats



Units per fugir de la inestabilitat europea provocada per la Guerra Civil Espanyola i la consegüent Segona Guerra Mundial. A partir d'aquesta primera edició en anglès de l'autobiografia del 1942, se n'han editat i reeditat còpies de luxe, amb tiratges limitats, o no, de butxaca, etcètera, en diferents llengües i en formats molt variats. Gran part dels exemplars van sovint il·lustrats per prop de 125 dibuixos del pintor, a banda d'altres gravats que fan la proposta més original. Dalí, amb tan sols 37 anys, va descriure la seva trajectòria biogràfica a partir de la construcció del mite del geni. El mite dalinià que neix a les beceroles dels records intrauterins de tot allò viscut fins al 30 de juliol de 1941 —data en què es compromet amb l'editor— amb un tancament excepcional i transgressor: «En aquest moment encara no tinc fe i em temo que moriré sense cel. Salvador Dalí. Hampton Manor. A les dotze del matí». Segurament, el CED (Centre d'Estudis Dalinians) i, indirectament la Fundació Gala – Salvador Dalí de Figueres, posem per cas, haurien pogut ser un dels motors de la promoció d'iniciatives de l'efemèride per sensibilitzar, fer conèixer i divulgar l'autobiografia, de ben segur imprescindible, però també tota la resta publicada a les obres completes,^[1] del pintor «amic» de Josep Pla, J.V. Foix, Francesc Pujols, Eugeni d'Ors, Federico García Lorca, Luis Buñuel, Walt Disney...

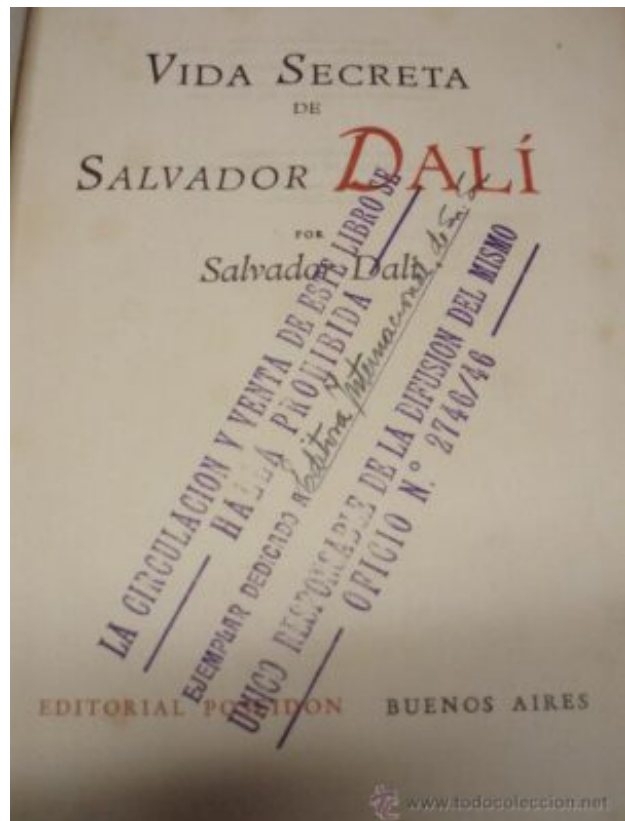
Ara com ara, si ens plantegem l'objectiu d'escatir fins a quin punt la cultura de masses coneix, assaboreix i llegeix l'autobiografia del pintor empordanès, *Vida secreta*, potser ens decebrem força. Un repte difícil perquè Dalí sempre atrau magnèticament amb el llenguatge plàstic i qualsevol tipus de *performance* els mitjans de comunicació (publicitat, concursos, entrevistes, etcètera). Ara bé, quan escriu i reflecteix la seva cosmogonia personal i de pensament, no és garantia que les seves propostes vitals, estètiques i artístiques fascinin majoritàriament ni per l'estil ni tampoc per com va decidir fer-ho. Vaig descobrir per primer cop el Dalí escriptor a la Universitat de Barcelona, a mitjan norantes, gràcies al doctor Molas, que va començar a reivindicar-ne l'obra literària a *La literatura catalana d'avantguarda 1918-1938*, publicat per Antoni Bosch el 1983, a banda de l'anàlisi del diàleg i interacció entre l'obra plàstica (quadre) i escrita (poema) de Dalí a *El gran masturbador* i *Les metamorfosis de Narcís*. Joaquim Molas fumava a classe de forma sempiterna aquelles cigarretes pudents de tabac negre, la cendra de les quals li cremaven i embrutien jerseis i camises, mentre enraonava, reflexionava i impartia els seus savis coneixements, anècdotes i experiències sobre la literatura catalana i la interrelació amb la literatura i la filosofia universals. Manta vegades ens havia repetit en petit comitè que *Vida Secreta* és una de les grans obres en prosa de la literatura catalana del segle XX juntament amb títols molt concrets de Llorenç Villalonga i Mercè Rodoreda, sense cap ànsia de menytenir cap dels altres autors ni altres obres. Si agafem al peu de la lletra aquesta asseveració, potser caldria consensuar fins a quin punt impulsem VS com una proposta de lectura a primària, secundària o batxillerat per potenciar el plaer de la lectura i del coneixement entre els nens, adolescents i joves del nostre sistema educatiu català. I em ve al cap l'experiència de l'ornitòleg i naturalista Jordi Sargatal, quan es va enfrontar amb els caçadors i els pagesos murrís que no volien canviar res del seu entorn rural, ni per mal de morir, a les beceroles del projecte de recuperació dels aiguamolls de l'Empordà. L'única manera de convèncer els sectors enfrontats amb el nou projecte van ser les converses dialògiques a escoles i instituts per sensibilitzar sobre la importància a llarg termini de la fita. Com no podia un pare, un avi, un oncle, desfer-se davant les explicacions dels petits i joves de casa seva quan els explicaven la importància de la recuperació de les cigonyes, per exemple, i de la preservació del medi ambient més enllà de la misèria econòmica que hi guanyaven? Haurien estat capaços cap dels tres de disparar indiscriminadament a les aus sense visualitzar les cares dels petits i adolescents de la família i sentir-ne les veus amb tot de les seves explicacions didàctiques? Ara ningú no recorda aquells temps convulsos en què convivia dues maneres d'entendre el món antagòniques per acabar imposant-se el model d'èxit que han esdevingut els Aiguamolls. Potser, senzillament, encara estem a nivell institucional i generacional a les beceroles de la reivindicació del vessant literari, de pensament i de l'interès per la ciència de Salvador Dalí, lluny de la icona de *showman* o de *clown* pels flirteigs malentesos que va tenir amb la decadència tardofranquista. L'any del centenari del naixement del pintor, el 2004, es van començar a remoure molt lentament tots aquests estereotips i prejudicis sobre Salvador Dalí. Per contra, encara ara, una sèrie d'intel·lectuals i artistes no s'amaguen de reivindicar l'obra i vida de l'artista empordanès com: el traficant d'idees Vicenç Altaió; el director de cinema Albert Serra; el poeta Enric Casasses; el professor d'història de l'art

contemporani i del cinema a la UAB Joan Maria Minguet; el director Ventura Pons^[2] — que actualment filma i fa el muntatge d'una pel·lícula, *Miss Dalí*, sobre la germana Anna Maria per explicar el distanciament produït entre els germans durant 40 anys en part per VS—; el professor de la UPF Domingo de Ródenas, que es plany que cap literatura faci seva VS; l'artista mallorquí Tomeu l'Amo, que lliga l'obra daliniana amb el seu conterrani Ramon Llull; o l'estudiós del pensament del Dalí dels anys trenta, Vicent Santamaria, que fa anys que publica de forma gairebé anònima i clandestina amb tot d'aportacions valuosíssimes.

El gran públic es planteja la darrera de les possibles opcions, la lectura o relectura de l'autobiografia daliniana, i es decanta més per l'èxit aclaparador de visites del Teatre-Museu Dalí de Figueres que, segons el periodista Josep Playà Maset, és al número 57 del rànquing del món,^[3] molt per davant de molts altres museus catalans, espanyols i mundials. Aquest col·lectiu anònim, popular i majoritari que, des dels inicis de l'obra daliniana va interessar-se per les seves imatges oníriques inspirades en les teories avui en part defenestrades de Freud i Lacan, per les seves excentricitats viscudes i inventades, i unes ganes de provocació fins i tot després de la seva mort el 1989.

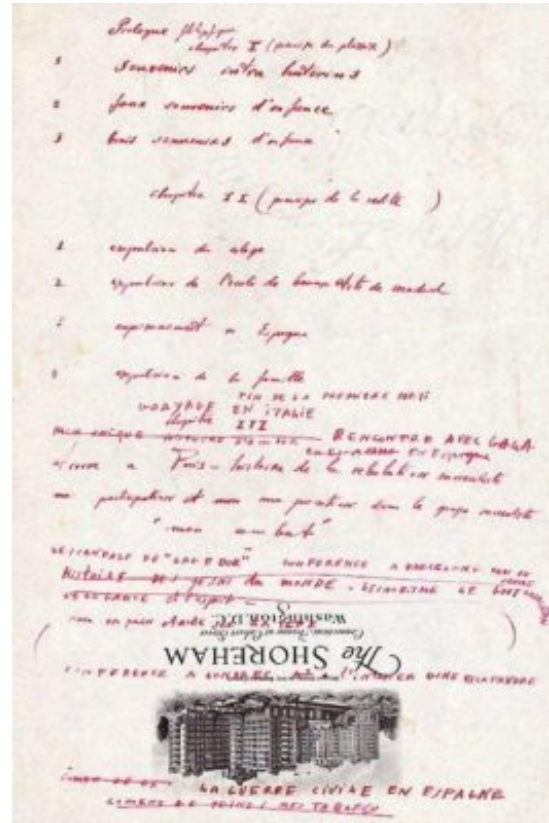
Fixem-nos ara com interessa la *performance* mediàtica de la possible paternitat del geni amb la consegüent exhumació del cos en ple juliol (mes en què Dalí sempre enviava una postal al seu model i rival Picasso, «pel juliol, ni dona ni cargol») per extreure'n restes d'ADN d'ungles, dents i ossos llargs per ordre d'una jutge de Madrid. Un xou mediàtic orquestrat per una suposada filla vident que, abans de confirmar-se el lligam familiar científicament, o no, es propaga com a notícia a tots els mitjans privats de comunicació, mentre ella es vanta de les seves esmolades dots endevinatòries excepte de saber (ai las!) qui la va engendrar.

Per trobar tot de respostes entre aquest Dalí públic i el Dalí més íntim i privat, i, com que a mitjan juliol soc a Cadaqués, aprofito per visitar en Joan Vehí i Serinyana (1929), una de les darreres persones (després del traspàs d'Antoni Pitxot i tants altres) que van conviure i enraonar amb el mestre. M'endinso a la botiga de fotografia i seu de la Fundació Joan Vehí,^[4] a prop de l'església de Santa Maria, per parlar amb el que fou el jove fuster que a partir del 1952 va coincidir i retratar Gala i l'artista polifacètic. Li pregunto, com imagino tanta gent fa i ha fet quan se li apropa, com era Dalí. Afirmo: «Seriós, molt seriós i treballador!» Amb posat pensatiu es lamenta de la pila d'articles i



llibres publicats sobre un Dalí que no té res a veure amb la realitat que ell va viure. M'alerta que, principalment, els discursos escrits, orals o als mitjans es retroalimenten els uns als altres a partir de tot de repeticions en forma de cercles de les mateixes idees i percepcions des de fa anys, sense gaires aportacions reals ni encertades del geni. Recordo els consells de Vehí mentre em mostra un domàs blau amb un Sí per al proper 1 d'octubre que penjarà a dalt de casa seva perquè la puguin veure les embarcacions del mar estant.

A *Vida secreta*, el pintor va començar a insinuar i definir tres Dalís. 1) El menys interessant per al públic, la persona que treballa incansable des de l'alba mentre Gala li llegeix en veu alta, de tant en tant, tot d'obres clàssiques franceses, russes o de la literatura que s'escaigués. 2) L'artista figuerenc obsessionat per la mort com a antítesi de la vida —secreta, o no— que sap que només esdevindrà immortal a partir de seva obra. 3) La icona daliniana pública que va lligada a uns bigotis, a una manera de parlar provocadora i de tot un mite que ell mateix comença a construir en aquesta autobiografia del 1942 amb la crossa de la seva estimada musa Elena Diakonova (casada durant anys amb el poeta Paul Éluard, amb filla comuna, Cécile, de qui es va desentendre del tot des de la trobada amb Dalí a Cadaqués el 1929).



Vida secreta gira entorn de tots els temes de la literatura universal i alhora dels que afecten el dia a dia de qualsevol persona lectora. S'hi poden descobrir els secrets del pintor però també, inferencialment, els nostres. La transferència de les anècdotes dalinianes viscudes i narrades, amb una forta influència de la tradició oral, ens fan pensar sobre la nostra biografia. VS és un gran magma viu que es presta a moltes interpretacions —potser tantes com lectors puguin haver-hi— i que, en les diferents relectures, hom pot descobrir tota una cosmogonia daliniana, catalana, ultralocal amb un abast universal. S'ha de defugir, però, una de les primeres temptacions de qualsevol potencial lector, que és agafar VS com una autèntica biografia o com una font prou fidedigna de documentació, com van fer molts estudiosos i crítics fins a tombants de segle. L'escriptor de Portlligat enlluerna, juga i contraposa a partir de l'anàlisi de la «realitat», inspirada en part en Heràclit, en tot allò documentable, en la «veritat», i la fabulació, la «ficció» o la mal anomenada «mentida». Amb el benentès que en els límits entre la veritat i la mentida comença el joc literari i el diàleg entre el text i qui el llegeix. Es tracta de la construcció autobiogràfica d'un món personal dalinià polièdric a partir de la dissecció de la realitat passada pel sedàs del seu mètode paranoicocrític, la gran aportació al pensament universal. Dalí va dinamitar aquest tàndem veritat-mentida

amb un pacte amb el lector que havia funcionat a qualsevol autobiografia fins llavors. Amb el benentès que el pintor figuerenc, des d'un bon principi, i com he descrit abans, al títol de la primera versió en anglès distingia, com en molts dels títols de les traduccions, tres Dalís que hi són ben visibles: en primer lloc, el nom com a capçalera, «Salvador Dalí», com a escriptor-narrador. En segon lloc, dins del títol, *The secret life of Salvador Dalí*, en què es presenta com a personatge. I, finalment, *by Salvador Dalí*, com a actant de tot el mite que crea en aquesta autobiografia. I, en tot aquest joc a tres bandes, comença la confusió entre diferents jos que no sempre es van acabar d'entendre ni s'entenen per part dels lectors, amb uns límits difusos i difosos entre l'escriptor/narrador, el personatge i el mite. Sabem que per investigar què hi ha de comprovable només cal pouar a les biografies com la d'Ian Gibson, *La vida desafortada de Salvador Dalí*, per exemple. Nosaltres com a lectors interaccionem i dialoguem amb el segon Salvador Dalí i Domènech, «pervers i polimorf», que va sobreviure al germà mort del mateix antropònim (nou mesos abans de néixer ell) i d'una «intel·ligència exemplar». Aquest Dalí tardà, que ve a salvar el germà mort però també la pintura occidental en general i que, quan sembla que inventa, ens diu molt de «veritat». De la idea d'arribar a descobrir una part de la veritat que ens envolta a partir d'un fet inventat o fabulat. Com en els somnis que, malgrat no haver estat viscuts, podem percebre com a reals. A més, ens poden informar a partir d'aquests fets irrealis i/o onírics amb un efecte mirall sobre molts vessants reals de la nostra personalitat o de la nostra trajectòria vital: els nostres desigs, pors, anhels, etcètera.

Caldrà tenir ben presents les advertències de la germana Anna Maria quan ens parla de Dalí en el període des d'infant fins a jove, com a tímid, covard i poc bregat en les tasques quotidianes, afectat per un pòsit d'un gran sentimentalisme, posem per cas, davant les llums del capvespre i un deix covard davant les accions més quotidianes. Una malenconia que Mariona Serugranyes^[5] reconeix a l'obra de Dalí a partir dels comentaris de la



germana, l'Anna Maria que va escriure una rèplica de *Vida secreta*^[6] per rebatre allò inventat i fabulat que no s'adiu a la imatge que en conservava la família. La germana, també escriptora, ens descriu un Dalí, molt abans de ser un personatge públic, que s'emocionava i exaltava amb la presència de la natura i el paisatge de Cadaqués, que li produïen un sofriment (allò tou) que el van conduir a construir un exoesquelet per defugir aquesta realitat dolorosa i no patir més: «Però aquest “personatge” tan allunyat del veritable Dalí entristí profundament els qui de veres l'hem estimat, perquè ha acabat devorant la seva autèntica personalitat».^[7] Per a Dalí, la forma és l'arquitectura que havia de sostenir tot allò tou, putrefacte, i que engolien els cucs com l'erició dels seus jocs d'infant mig despullat al safareig. El personatge de la màscara, de l'acció de la *performance* que va anticipar-se a la postmodernitat amb la idea que la seva existència era obra d'art però que, en part, es va acabar enduent l'home. Dalí va a la recerca de l'ansia i el desig de l'autocreació d'una imatge pública de geni que vol projectar als EUA,

com a gran coneixedor que és de qualsevol procés creatiu artístic aplicat al seus quadres, escrits, guions cinematogràfics, joies, o ell com una icona pública de *starsmedia* arreu del món. Dalí en aquest desig, satisfet, o no, de retratar-se ell i el seu context, a més, crearà una obra artística més, partint d'ell mateix com a matèria primera —com podria ser el cas de Benvenuto Cellini en la seva autobiografia o d'Òscar Wilde per la lluita de la idea de l'art per l'art—. Dalí (1904-1989) arrenca de les seves vivències del viatge iniciàtic d'un nen desconegut d'una ciutat mitjana com Figueres que escriu i pinta fins a arribar a ser un personatge conegut i popular tant arreu d'Europa com d'Amèrica. Potser haurem de pensar i argumentar fins a quin punt Enric Casasses l'encerta en la tesi que Dalí persegueix un reconeixement, una glòria concreta: «Cerca l'èxit mundial perquè vol convèncer els figuerencs».^[8] Dalí com una personalitat consagrada a crear la seva imatge pública, la seva mitologia al voltant del geni —un terme que cap dels artistes del segle XX es volen autoatorgar per rebutjar la imatge que tenien del XIX— i de la seva musa, Gala. És a dir, l'art entès com una ficció que ens ajuda a trobar i descobrir allò real. A descobrir-nos, també a nosaltres com a lectors i com a persones, els nostres jos i les trampes que ens fem *en i al* solitari. Per superar la duresa de la descoberta de les nostres identitats (qui som realment) i com ens veuen i ens reconeixen els altres. I com que les descobertes poden ser dures, ens inspirem en l'humorisme i, en part, la ironia dalinians, tan potents, com la clau que ens permet de verbalitzar-nos en veu alta allò que ens és indicible, allò que malgrat semblar fals o fictici ens permet de dir tot de veritats doloroses d'una manera païble per a tothom i per a nosaltres mateixos. Dalí ha fet seu tot aquell humorisme català de principis del segle XX al voltant del *Patufet*, entre moltes altres publicacions satíriques, que li conformen un estil literari (curt i incisiu) i una manera de veure el món que es riu del mort i de qui el vetlla.



Una autobiografia regida per la idea de canvi, de metamorfosi, entre mort/resurrecció, mort/renaixement, vida/mort, tou/dur (clau per explicar el mètode paranoicocrític i la interpretació de l'*Àngelus* de Millet), forma/amorf... Tot plegat com la seva doble o múltiple imatge (entre la imatge pública —el mite del geni—, la privada —l'artista— i la secreta —la persona—) que existeix tant en la pintura com en l'escriptura. L'autobiografia d'un artista que es vesteix —fins a quin punt podem dir que es disfressa

— per sortir al carrer, per ser Dalí amb un bastó, uns bigotis o unes espadenyes catalanes, etcètera. Un Dalí que defugia la por de no tenir diners —de morir arruïnat com li havia predit el seu pare tantes vegades— per poder fer allò que li plaïa, pintar i crear, a partir de la plataforma dels *mass media*, per arribar a la cultura de masses. El pintor vol defugir els nuclis reduïts, elitistes i molt desconeguts per la immensa majoria de la societat, com els surrealistes parisencs encapçalats per Breton. L'André Breton que va batejar Dalí amb l'anagrama *Avida Dollars* tot i que desconeixia el valor dels diners com a tal —n'era molt més conscient Gala— però sí de la llibertat que donaven o podien donar. Perquè Dalí es va inspirar en Pujols, amb qui durant la redacció de *Vida* va tenir una relació d'amistat puntual, per més tard, esdevenir tan sòlida com per dedicar-li un monument davant del Teatre-Museu. El doctor en filosofia de la UB, Joan Cuscó posa llum en aquesta relació amb un altre pensador català defenestrat o oblidat dins la cultura catalana, Francesc Pujols: «A més, ambdós tenien molt clar que per gaudir del màxim de llibertat cal tenir diners. Ho diran repetidament i ho posaran en pràctica. “*La mayoría de los idiotas necesitan trabajar para ganar dinero. Yo, en cambio, necesito dinero para trabajar en paz*”, escriu Dalí.^[9] És a dir, una manera de presentar-se i d'actuar davant de la societat, que moltes vegades ha fet que hom només en conegui les anècdotes o estirabots.»^[10] És a dir, de Pujols en poua la idea de la necessitat de tenir diners per ser lliure a nivell creatiu i artístic —amb el suport incondicional de Gala, que dormia amb una maleta plena de diners a sota el llit per si havia de fugir cames ajudeu-me cap a un altre país— amb la voluntat de construir el geni i el mite per poder dedicar-se a la seva obra artística lliurement. Dalí tenia present, de més a prop o més lluny d'altres pintors surrealistes empordanesos, que van aprofundir en els postulats surrealistes a ultrança, o no, les dificultats pecuniàries a causa de la Guerra Civil i de l'esclat de la Segona Guerra Mundial. El fill il·lustre de Figueres va adonar-se com malvivien molts dels conterrànies (alguns dels quals alumnes del mateix Juan Núñez) —i més o menys coetanis— com Joan Massanet, Esteban Francés, Jaume Figueras, Evarist Vallès, Jaume Turró, Àngels Planyells o Ángeles Santos, germana de l'amic de Dalí, Rafael Santos Torroella. També en podríem esmentar d'espanyols com Maruja Mallo o Óscar Domínguez, entre molts altres, però que no tenen el paisatge de l'Empordà com a referent. Deia Santos Torroella que «parlar del surrealisme espanyol és parlar del surrealisme a Catalunya, i més encara, és parlar del surrealisme a l'Alt Empordà», com si en aquesta comarca el paisatge imprimís un caràcter lligat a la terra.

En qualsevol cas, cal recuperar *Vida secreta* com a punt culminant del tancament de tot un procés lligat al món dels surrealistes francesos per obrir-se a una nova proposta estètica que el lliga amb el Renaixement i el classicisme però sense oblidar per a res la seva actitud com a «bon surrealista» davant la vida i la creació artística. És evident que *Vida* li va permetre de presentar-se davant del règim franquista com un personatge poc perillós, en aparent conversió catòlica, amb la finalitat que se li permetés a canvi d'entrar a visitar els seus paisatges predilectes de Portlligat, Cadaqués i la Figueres natal com a font inesgotable de llum, de natura i de persones entres les quals hi havia la família. Anys més tard va arribar a participar en el famós impostat NO-DO, que donava una imatge de color a l'Espanya postfranquista, retrògada i grisa, però això és una altra

etapa. De vegades, imagino què pensava el meu avi, pràcticament coetani de Dalí, pagès a Alp, Baixa Cerdanya, amb una vida dura i ruda, quan comparava dues vides tan paral·leles: una, a la tele, i l'altra, amb el cap cot sobre la terra del Pirineu.

En acabar VS, Dalí defineix com serà la tradició: «...com havien de menar a una guerra europea de la qual, després de cinquanta mil misèries i vicissituds, només una tradició individualista, que seria catòlica, aristocràtica i probablement monàrquica,^[11] podria sorgir de bell nou del si d'una societat empobrida».^[12] Fixem-nos que diu «catòlica» i no pas «cristiana» com a clau per entendre la ràpida conversió més a nivell cognitiu que no pas real: «Com Pujols, per exemple, se sent catòlic però no pas cristià. Per què? El catolicisme és una cosmogonia universalista que trobem en la base del cristianisme, el que exalta la figura de Crist i el concepte de resurrecció. Pujols i Dalí accepten la necessitat d'una religió universal (catolicisme) però rebutgen la religió apostòlica (cristianisme). Creuen en l'existència de Déu però no volen barrejar aquesta creença amb supersticions sinó amb una necessària visió espiritual de la realitat. De la mateixa manera, diu que és monàrquic però no pas de la perspectiva política, sinó científica, és a dir, per destacar la continuïtat de la memòria de la vida humana a través de l'herència (dels gens).»^[13] Mentre espera tenir fe, construeix una eternitat humana i intenta de demostrar que hi ha un més enllà amb la ciència. La ciència que facilita amb diverses metodologies la comprensió de la realitat i més enllà de la realitat com, per exemple, l'experiment imaginari de la possibilitat que hi hagi superposicions en les partícules elementals d'Erwin Schrödinger, científic austríac, Nobel de Física el 1933, que va contribuir en els avenços de la mecànica quàntica. Aquest experiment es coneix com la paradoxa del gat que pot estar mort i viu al mateix temps però amb reflexions també sobre com allargar la vida i tendir a la immortalitat. El pànic abismal a la mort de Dalí li permetrà crear fórmules per a la immortalitat, no pas biològicament sinó a partir de la descendència que porta un 50% de l'ADN dels pares i, a banda, més aviat tota una proposta artística, pictòrica i literària que el sobreviurà al llarg del temps, més enllà de tots els ismes com cubisme, dadaisme o surrealisme, per la capacitat de salvar l'art com ell va salvar al seu dia el germà mort. Tot plegat el condueix a una barreja de classicisme i detallisme d'una banda, mentre que, de l'altra, aplica els principis innovadors de l'avantguarda —com a producte final del surrealisme exaltat que és producte del romanticisme—, que no tenen més continuïtat ni més sortida, i se'ls n'ha de donar una de nova que combini les dues fórmules. Dalí farà que *Vida secreta* sigui el punt d'inflexió d'aquesta nova estètica que ell lliga voluntàriament amb el Renaixement (l'italià però també un classicisme d'influència orsiana que ja aplicava en part a les teles cubistes i surrealistes) i que és una evidència daliniana de transformar-se i d'adaptar-se als canvis constants d'un segle XX convuls.

Dalí juga a la reinterpretació dels fets, a partir de la seva veritat i de l'autoficció plena de fets reals, falsos records i d'altres de magnificats a la seva manera de veure i d'entendre el món amb els ulls d'un artista que s'avança al seu temps en molts aspectes. Crearà tot un simbolisme des de ben jove, passat pel sedàs freudià i psicoanalític tant en pintura com en literatura, a banda de crear els seus propis símbols com les formigues, la cuca de llum, l'alliberament dels dits, la mà masturbatòria, etcètera. El Dalí



showman avant la lettre, públic, que té a veure amb les *performances* que comença a fer durant l'escriptura de *Vida secreta*, i el Dalí treballador infatigable: «Els meus discursos se succeïen d'una manera purament automàtica i sovint les meves paraules no corresponien gens ni mica al corrent dels meus pensaments. Aquests darrers em semblava que arribaven a l'extrem de la sublimitat, i tenia la impressió de descobrir a cada segon, d'una forma més i més inspirada i encertada, l'enigma, l'origen i el destí de totes les coses.»^[14] Dalí va saber crear un enigma mentre era viu però també després de mort amb la dificultat que implica poder escatir què diu de debò i seriosament, què afirma de manera contundent tot i no ésser cert —per voluntat o per desídia— i què no va més enllà de la provocació i de la sordidesa de les càmeres o dels periodistes que volten per allí. Acostar-se i desxifrar l'enigma de Dalí és una àrdua tasca i potser des de les seves memòries, que no arriben ni a la meitat dels anys viscuts (85, concretament), ens en podem fer càbales i pagues a partir de la reconstrucció de la realitat com un collage d'imatges, idees, suggeriments, expectatives i propostes de futurs, de principis científics lligats al seu temps, fragmentats i en constant metamorfosi. Volgudament un enigma entre què hi ha de real i què de ficitiu, què és el jo públic i el jo privat, l'íntim, un jo dual que es barreja i confon amb el jo de Gala fins a arribar a descriure uns paisatges de la seva vida i obra com a les seves pintures en què tot pot ser doble, res és el que sembla, les imatges que es transformen i els múltiples lligams amb la teoria del simulacre i de la paradoxa. Dalí segur que s'inspirava en els paratges de Tudela al cap de Creus per a les visualitzacions i recreacions de tots aquests mons. Molt sovint a partir de la idea de transformació alquímica inspirada en Llull però també en Paracels: «Crec en la màgia i estic persuadit que tot esforç renovat cap a una cosmogonia, i fins i tot una metafísica, s'hauria de fonamentar en la màgia i recuperar l'estat d'esperit que va guiar cervells com els de Paracels i Ramon Llull. La interpretació criticoparanoica de les imatges que involuntàriament impressionen la meva percepció, dels fets fortuïts que passen en el curs dels meus dies, dels tan freqüents i tan violents fenòmens d'“atzar objectiu” que llancen raigs de claror enigmàtics damunt dels meus actes més insignificants —la interpretació de tot això, repeteixo, no és una altra que la lliçó interpretativa capaç de donar coherència objectiva als signes, presagis, avatars, endevinacions, pressentiments i supersticions que són la substància mateixa de tota “màgia personal” .^[15]

Una vida plena de secrets, d'allò que no es pot contar, d'allò més recòndit de l'ànima, que pel simple fet de saber que és prohibit tenim més ganes de saber-ne més. És aquest

joc de màscares que Dalí proposa, amb una part obscura, secreta, de provocació que la seva germana Anna Maria horroritzada no va saber o no va voler copsar ni admetre. I que, encara ara, molts assagem de diferenciar malgrat que, en el fons de tot, perviuen unes ganes boges de viure i de fugir de la mort que li produïen una por atàvica. La vida com a art d'un que lluitava per ser antiromàntic i tocar la «Santa Objectivitat». L'art com a sublimació dels seus desigs insatisfets de la vida viscuda. És cert que Dalí tenia pocs temes del tot clars i resolts, però el gran tema tabú per a ell és la mort, el fet de morir, i, indirectament, l'experiència traumàtica que es veu al capítol clau, el tercer de *Vida*, lligat al trauma de néixer d'Otto Rank. A la tomba gresol del Teatre-Museu, que és on comença i acaba la «tragèdia» o diguem-ne la «comèdia» daliniana, Dalí es va fer enterrar a sota de la cúpula geodèsica com a llavor embalsamada amb aquesta idea de mort i de renaixement, de canvi constant. Mai no s'hauria imaginat que, en contra de tot pronòstic, de manera no programada ni programàtica, el farien desenterrar per comprovar la paternitat d'una vident. Mai no podem contestar amb exactitud qui llegeix i ha llegit *Vida secreta*, però sí que hem facilitat pistes i possibles claus de comprensió a tot tipus de lectors que potser a hores d'ara tenen més ganes de llegir-lo que no pas seguir amb els *shows postmortem* de persones desconegudes a la recerca del pare de les quals no se'n parlarà mai més. O al contrari.

Artur Vidal i Sapé

Bibliografia

[1] Dalí, S., *Obra Completa*, diversos volums, Destino/Fundació Gala – Salvador Dalí, Barcelona, 2004.

[2] Garfella, Palmer Carlos, *La tragedia griega jamás contada de los hermanos Dalí*, Barcelona, El País, 14 d'abril de 2017.

[3] Playà, Josep, «Barcelona, fora del “top ten”», *La Vanguardia*, 15/04/2017
<http://www.lavanguardia.com/encatala/20170415/421698928624/barcelona-fora-del-top-ten.html>

[4] <http://www.fundaciojoanvehi.cat>

[5] Serugranyes Bolaños, Mariona, «Dalí i la malenconia retrobada en el futur», 1999.

[6] *Noves imatges de Salvador Dalí*, versió original de *Dalí visto por su hermana*, versió ampliada. Barcelona: Columna Edicions, 1989.

[7] *Diari de juvenesa*, antic arxiu familiar d'Anna Maria Dalí.

[8] Vergés Gifra, Joan, *Dalí. escriptura i pensament*, Girona, Documenta Universitària, 2016, p. 54.

[9] Dalí, S., *Iluminaciones y anécdotas*, *op cit.*, p. 103.

[10] Cuscó i Clarassó, Joan, «Ciència, filosofia i metafísica en Dalí», dins de *Dalí: pensament i escriptura*, coord. Joan Vergés i Gifra, Documenta Universitaria, Girona, 2016, p. 35-36.

[11] El subratllat és meu.

[12] Dalí, S., *Vida secreta de Salvador Dalí*, trad. Bartomeu Bardegí, Figueres, DASA edicions, 1981, p. 279.

[13] Cuscó i Clarassó, Joan, «Ciència, filosofia i metafísica en Dalí», dins de *Dalí: escriptura i pensament*, de Vergés, Joan, a Documenta Universitària, Girona, 2016, p. 30-31.

[14] Dalí, S., *Vida secreta de Salvador Dalí*, trad. Bartomeu Bardegí, Figueres, DASA edicions, 1981. p. 77.

[15] Dalí, S., *Vida secreta de Salvador Dalí*, trad. Bartomeu Bardegí, Figueres, DASA edicions, 1981. p. 394.

Artur Vidal i Sapé

